У зв'язку з цим актуальним уявляється визначення педагогічних умов формування професійної рефлексії вчителів початкових класів педагогічних навчальних закладів, а також розробка та апробація моделі професійної рефлексії.

Список використаних джерел та літератури:

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М., 1980. – 335 с.
2. Антипов Г. А. Философская рефлексия / Г. А. Антипов // Проблемы рефлексии. – Новосибирск : НГУ, 1989. – С. 29–35.
3. Балл Г. О. Сучасний гуманізм і освіта: соціально-філософські та психолого-педагогічні перспективи / Г. О. Балл. – Рівне : Ліста, 2003. – 128 с.
4. Варбан М. Ю. Рефлексія професійного становлення у студентські роки : дис. … канд. психол. наук : спец. 19.00.01 / Варбан Марія Юр'ївна. – К., 1998. – 181 с.
5. Кулюткин Ю. Н. Рефлексивная регуляция мыслительных действий / Ю. Н. Кулюткин // Психологические исследования интеллектуальной деятельности. – М.: Изд. МГУ, 1979. – С. 22–28.
6. Лефер В. А. Рефлексия / В. А. Лефер. – М. : Когито–Центр, 2003. – 496 с.
7. Семенов И. Н. Проблемы рефлексивной психологии решения творческих задач / И. Н. Семенов. –М., 1990. – 213 с.
8. Савченко О. Новий етап розвитку шкільної освіти і підготовка майбутнього вчителя / Олександра Савченко // Шлях освіти. – 2003. – № 3. – С. 2–6.

Аннотация

М.М.Марусинец

Профессиональная рефлексия как фактор самоусовершенствования личности будущего педагога

В статье обоснована роль профессионально-педагогической рефлексии будущего педагога; раскрыты особенности профессиональной рефлексии и факторы, которые влияют на профессиональное самоопределение личности.

Ключевые слова: *профессиональная рефлексия, педагогическая рефлексия, профессиональное самоопределение будущего специалиста.*

Summary

M.M.Marusynets'

Professional Reflection as a Factor of Self-Perfection of the Personality of the Future Teacher

The role of professional-pedagogical reflection of the future teacher is grounded in the article, peculiarities of professional reflection and factors which influence professional self-determination of a personality are revealed.

Key words: *professional reflection, pedagogical reflection, professional self-determination of the future teacher .*

Дата надходження статті: „9" червня 2010 р.

УДК 372.008.2+371.14(045)

Т.А.МАХИНЯ,
старший викладач
(м.Київ)

Наукові засади побудови моделі системи розвитку управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів у підвищенні кваліфікації

В статті визначено наукові засади побудови моделі системи розвитку управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів (ДНЗ) у підвищенні кваліфікації (ПК) та подано короткий опис її складових.

Ключові слова: *модель, моделювання, система, принцип, концептуальна, змістова, технологічна й діагностична складова моделі системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ.*

Постановка проблемив загальному вигляді... Зміни в суспільстві й у системі освіти зумовлюють необхідність розробки нових моделей післядипломної педагогічної освіти (ППО), які б задовольняли потреби педагогічних працівників різних спеціальностей та категорій, зокрема і керівників ДНЗ. Серед них – розробка моделі ПК керівників ДНЗ як менеджерів дошкільної освіти у системі ППО на основі рівня сформованості їх управлінських умінь.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми… Моделювання – одна з основних категорій теорії пізнання на ідеї якого базується будь-який метод наукового дослідження. Проблемам моделювання педагогічних процесів і об'єктів в системі ППО приділялася увага таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Б.Г.Ананьєв, В.Г. Афанасьєв, Н.М.Бібік, В.І.Бондарь, Л.І.Даниленко, Г.В.Єльникова, Л.М.Калініна, Н.І.Клокар, Н.В.Кузьміна, В.І.Маслов, В.В.Олійник, А.М.Омаров, Н.М.Островерхова, В.С.Пікельна, С.О.Сисоєва, В.О.Сластьонін, Р.Х.Шакуров та ін. Проте питання моделюванню системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ в умовах підвищення кваліфікації в системі післядипломної педагогічної освіти не знайшли достатнього висвітлення.

Формулювання цілей статті… Мета статті – розкрити наукові засади побудови моделі системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ у підвищенні їх кваліфікації.

Виклад основного матеріалу... Ключовим поняттям методу моделювання виступає категорія „модель" – схема, зображення чи опис якогось явища та процесу у природі та суспільстві, матеріальний чи уявний об'єкт, який у процесі дослідження замінює об'єкт-оригінал так, що його безпосереднє вивчення дає нові знання про об'єкт-оригінал. Вивчення будь-яких явищ, процесів чи систем об'єктів шляхом побудови та вивчення їх моделей називається моделюванням.

Виступаючи універсальним методом дослідження, моделювання має низку специфічних особливостей, а саме: дає можливість вивчати процес до його здійснення, при цьому виявляються можливі негативні наслідки, що дозволяє ліквідувати чи послабити їх ще до реального прояву, оскільки прогнозування наслідків – одна з найважливіших цілей (завдань) моделювання; дозволяє більш цілісно вивчити процес, тому що з'являється можливість виявити не тільки елементи, але й зв'язки між ними, розглянути освітню ситуацію в різних аспектах; процес, представлений моделлю, виглядає рельєфно, що полегшує теоретичний аналіз, і, відповідно, обґрунтування шляхів його вдосконалення; можливість використання кількісних методів аналізу та отримання на їх базі науково обґрунтованих даних про процес [3].

Для вивчення питання системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ у підвищенні кваліфікації нами було розроблено відповідну модель. При побудові моделі нами використано загальнометодологічний принцип, принцип особистісно діяльнісного підходу та принцип системності. „Принцип (від лат. principium — початок, основа), основне вихідне положення якого-небудь вчення, науки, теорії, світогляду, політичної організації тощо; внутрішні переконання людини, що визначають його відношення до дійсності, норми поведінки та діяльності" [1].

Загальнометодологічний принцип полягає в переході від емпіричного пізнання об'єкта дослідження до теоретичного, коли розвиток і функціонування наукового знання здійснюються на двох рівнях – емпіричному та теоретичному – як відносно самостійних з постановкою відповідних дослідницьких задач і добором доцільних методів їх розв'язання та узагальнення.

Основи особистісно діяльнісного підходу закладені у працях Л.С.Виготського, О.М.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна. У цих працях особистість розглядається як суб'єкт діяльності, яка формується в діяльності та спілкуванні з іншими людьми та сама визначає характер цієї діяльності. Особистісно діяльнісний підхід розглядається в єдності особистісного і діяльнісного компонентів. Особистісний компонент передбачає, що в центрі навчання знаходиться особистість того, хто навчається, його мотиви, цілі, психологічні особливості тощо. Особистість керівника ДНЗ розвивається в діяльності – управлінні ДНЗ та навчанні. Діяльнісний компонент передбачає переорієнтацію навчальної діяльності керівників ДНЗ на постановку та розв'язання конкретних актуальних управлінських ситуацій в процесі соціально-професійонально-комунікативної діяльності.

Принцип системності та пов'язаний з ним системний підхід є важливим методологічним напрямом у сучасній науці і практиці, який втілив у собі цілий комплекс ідей теорії діалектики [2]. Специфіка системного принципу виявляється в тому, що будь-яке явище можна розглядати як складну систему, що має цілісну, стійку структуру, для якої характерна поява нових властивостей, що виникають в результаті взаємодії (системоутворюючих зв'язків) елементів у рамках цілого. „Система (від грец. systema — ціле, складене з частин; з'єднання), множина елементів, що знаходяться у відношеннях та зв'язках один з одним, яке утворює певну цілісність" [2].

У контексті розгляду проблеми розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ у системі підвищення їх кваліфікації мова йде про модель, в основі якої – визначення шляхів і способів організації підвищення кваліфікації, структурування та побудова змісту навчання, управління підвищенням кваліфікації, проектування, підбір і використання ефективних форм, методів та діагностики розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ.

Вихідним пунктом нашого дослідження є поняття цілісності моделі системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ, яке передбачає розгляд об'єкта у співвідношенні з зовнішнім оточенням (кваліфікаційні вимоги до керівників ДНЗ) та шляхом внутрішнього структурування самої системи з виділенням її елементів у рамках цілого (наявність п'яти груп управлінських умінь), що дозволяє властивості цілого приймати з урахуванням властивостей його елементів і навпаки (високий рівень сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ забезпечує високий рівень кожного конкретного вміння).

Поняття цілісності моделі системи конкретизується через поняття зв'язків, особливе місце серед яких займають системоутворюючі зв'язки. Структура системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ характеризується як по горизонталі (зв'язки між однотипними, однопорядковими компонентами системи), так і по вертикалі (концептуальний, змістовий, технологічний та діагностичний рівень). Даний зв'язок наочно представлено на Рис.1. Способом забезпечення зв'язку між різними рівнями є поняття

керованості – різноманітні за жорсткістю і формами способів зв'язку рівні, які забезпечують нормальне функціонування і розвиток складних систем.

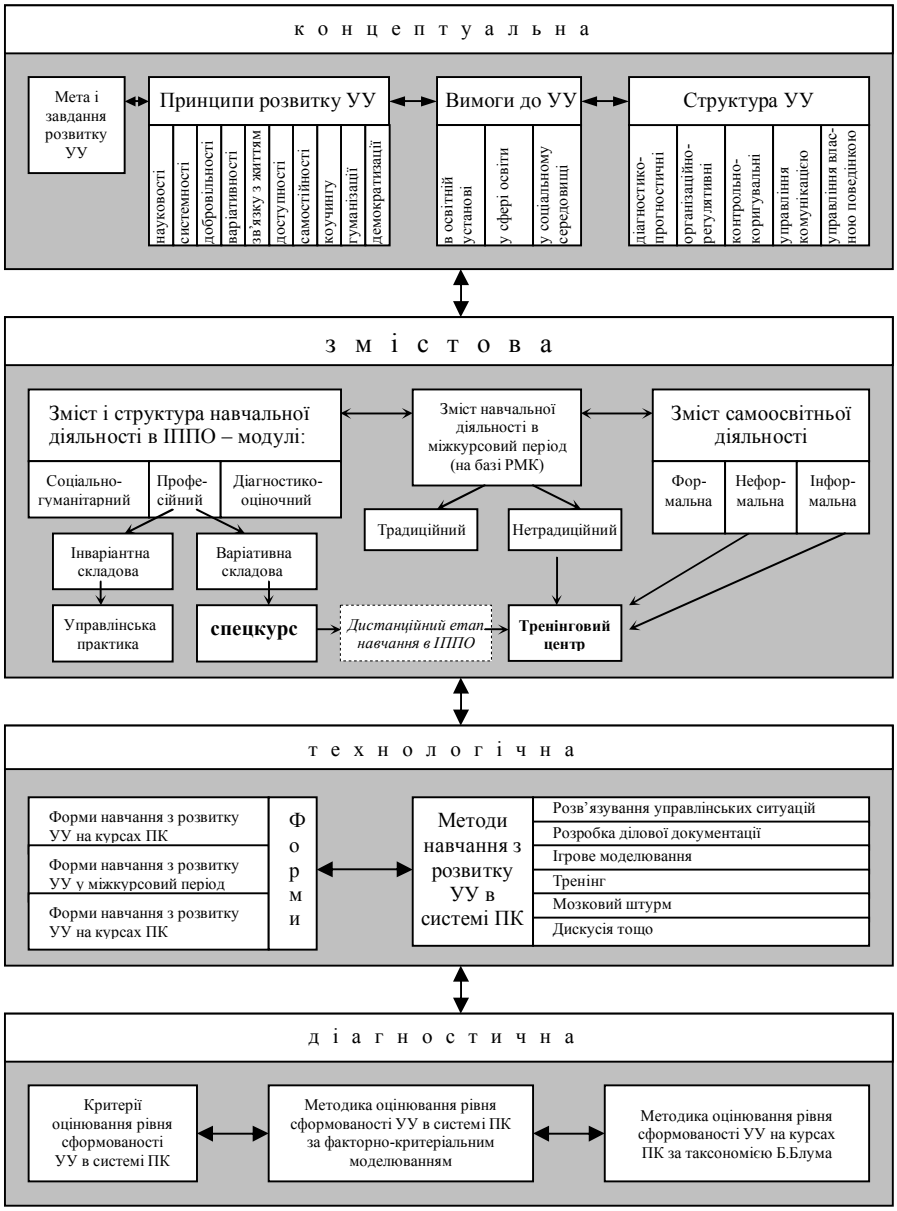

Рис.1. Модель системи розвитку управлінських умінь (УУ) керівників ДНЗ у підвищенні кваліфікації (ПК)

Принцип системного підходу передбачає здійснення взаємопов'язаних дій щодо розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ як системи, дозволяє розглядати компоненти системи у нерозривній єдності, вимагає оптимізації змісту і форм, визначення пріоритетів і чіткості провідної лінії: цілі – результати.

Для розкриття сутності системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ на стадії моделювання виявлено два взаємопов'язані фактори, що найбільш повно відображають специфіку структури та змісту моделі:

1) сукупність високого рівня сформованості управлінських умінь керівника ДНЗ забезпечує ефективність управління ДНЗ;

2) своєчасна діагностика рівня сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ у системі ПК, вибір конкретних форм і методів їх розвитку та керована самоосвітня діяльність виступає як засіб ефективного управління ДНЗ.

Запропонована нами модель системи розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ у ПК має чотирьохрівневу будову, яка включає концептуальну, змістову, технологічну та діагностичну складові. Кожна складова поданої моделі є невід'ємною її частиною і характеризується сукупністю відповідних заходів, форм, методів і засобів навчання на курсах підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної педагогічної освіти, у міжкурсовий період і під час самоосвітньої діяльності, в тому числі керованої.

Зокрема, концептуальна складова включає розробку концепції організації навчального процесу у системі підвищення кваліфікації щодо розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ; змістова – розкриття змісту навчальної діяльності керівників ДНЗ в ІППО та структури плану підвищення їх кваліфікації в ІППО, у т.ч. запровадження спецкурсу з розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ; розкриття змісту навчальної діяльності керівників ДНЗ в міжкурсовий період (на базі РМК/ММК) та їх самоосвітньої діяльності, у т.ч. їх навчальної діяльності у тренінговому центрі „Школа вдосконалення розвитку управлінських умінь керівника ДНЗ", створеному при опорних ДНЗ експериментальних відділів освіти; технологічна складова розробленої нами моделі відображає етапи формування вмінь та представлена формами і методами навчання з розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ у системі ПК; діагностична – технологіями діагностування рівнів сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ у системі ПК – на курсах ПК в ІППО, під час навчання у тренінговому центрі, в процесі самоосвіти.

Спецкурс „Управлінські вміння керівників ДНЗ" дозволяє узагальнити науково-методичний діапазон знань керівників ДНЗ, збагачувати їх управлінський потенціал; сформувати сучасні погляди та особливості організації управлінської діяльності у ДНЗ; визначити рівні сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ; ознайомити слухачів із різними організаційними формами розвитку управлінських умінь, у тому числі і з роботою тренінгового центру „Школа розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ"; навчити узагальнювати та поширювати власний управлінський досвід серед колег; створювати умови для самореалізації керівника ДНЗ як слухача курсів ПК через використання інтерактивних методів навчання, заснованих на особистісному взаємозв'язку-спілкуванні кожного слухача, що дозволяє перейти від передачі інформації до формування та розвитку наукового стилю пізнавальної діяльності, узагальнення отриманого слухачами на курсах ПК обсягу знань, у співпраці знаходити шляхи вирішення нагальних управлінських проблем та створювати особливу атмосферу саморозвитку.

Тренінговий центр має практичну спрямованість та працює згідно розробленого нами положення, за річним планом роботи, який складається на основі моніторингу проблемних питань з організаційного, педагогічного та фінансово-економічного спрямування управлінської діяльності, а також діагностики рівня сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ регіону. В роботі тренінгового центру використовувалися такі методи навчання, що сприяють розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ; метод розв'язування управлінських ситуацій (які ми розподілили на ситуації-ілюстарції, ситуації-вправи, ситуації-оцінки та ситуації-проблеми); метод розробки ділової документації; ігрове моделювання; тренінг як група методів, спрямованих на розвиток здібностей до навчання і оволодіння будь-яким складним видом діяльності та як засіб перепрограмування моделі управління поведінкою та діяльністю, що вже існує в людини, у тому числі „мозковий штурм", дискусія тощо.

На основі системного аналізу одержаних матеріалів дослідження розроблено критерії та обґрунтовано технологію визначення рівнів сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ у системі ПК, представлену в діагностичній складовій моделі. З цією метою розроблено відповідну факторно-критеріальну модель, що містить фактори (групи управлінських умінь), критерії (комплекс відповідних умінь), кваліметричний апарат обчислення (значущість факторів, значущість критеріїв, ступінь їх прояву та часткова оцінка, а також формули для обчислення оцінки сформованості управлінських умінь), рівні розвитку управлінських умінь: високий (коли управлінські вміння часто та ефективно використовуються); середній (коли управлінські вміння проявляються достатньо для виконання функціональних обов'язків); низький (коли управлінські вміння ндостатньо проявляються). Дану технологію доцільно використовувати протягом достатнього проміжку часу, зокрема, в міжкурсовому періоді, що дозволить виявити динаміку розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ у часі.

Для оцінки сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ в курсовому періоді нами було використано методику розв'язування управлінських ситуацій. З точки зору постановки та цільової спрямованості управлінських ситуацій ми розподілили їх на ситуації-проблеми, ситуації-ілюстрації та ситуації-оцінки, що, на нашу думку, відповідає рівню аналізу, синтезу й оцінці в таксономії навчальних цілей Б.Блума.

Обидві технології – факторно-критеріальне моделювання та таксономія Б.Блума – дають можливість перевірити рівень сформованості управлінських умінь керівників ДНЗ у системі ПК і визначити їх рівень розвитку через етапність у навчанні. Для визначення динаміки розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ у системі ПК діагностику доцільно використовувати двічі: на початку та по завершенню певного етапу навчання.

Висновки... Побудована таким чином науково обґрунтована модель забезпечує цілісність, неперервність та послідовність розвитку управлінських умінь керівників ДНЗ на всіх етапах професійної підготовки. Зокрема, про це свідчать результати проведеного нами у 2005-2010 рр. педагогічного експерименту.

Список використаних джерел та літератури:

1. Большая советская энциклопедия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cultinfo.ru/fulltext/1/001/008/130/

2. Згуровский М. З. Исследование социальных процессов на основе методологии системного анализа / Згуровский М. З., Доброногов А. В., Померанцева Т. Н. – К., 1997.

3. Клокар Н. І. Андрагогічна модель підвищення кваліфікації педагогів на засадах диференційованого підходу [Електронний ресурс] / Н. І. Клокар // Народна освіта. Науково-методичний електронний педагогічний журнал. Випуск 1., 2007. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2007-1/07knizdp.htm.

Аннотация

Т.А.Махиня

Научные принципы построения модели системы развития управленческих умений руководителей дошкольных учебных заведений в повышении квалификации

В статье определенны научные принципы построения модели системы развития управленческих умений руководителей дошкольных учебных заведений (ДУЗ) в повышении квалификации (ПК) и подано краткое описание ее составляющей.

Ключевые слова: *модель, моделирование, система, принцип, концептуальная, смысловая, технологическая и диагностическая составляющая модели системы развития управленческих умений руководителей ДУЗ.*

Summary

T.A.Mahynia

Scientific Principles of Construction of the Model of the System of Development of Administrative Abilities of Managers of Pre-School Educational Establishments in Improvement of Professional Skills

Scientific principles of construction of the model of the system of development of administrative abilities of managers of pre-school educational establishments in improvement of professional skills are determined in the article, the brief description of its components is given.

Key words: *model, design, system, principle, conceptual, semantic, technological and diagnostic component of the model of the system of development of administrative abilities of managers of pre-school educational establishments.*

Дата надходження статті: „6" червня 2010 р.

УДК 371.134+37.064.2:316.61(045)

В.М.МАХІНОВ,
кандидат педагогічних наук
(м.Київ)

Вплив соціокультурного фактора на формування комунікативної компетенції майбутнього вчителя

Актуальність дослідження обумовлена значущістю соціокультурного чинника навчання іноземній мові для розвитку та формування особистості студентів педагогічних вузів, для їх підготовки до професійного спілкування на міжкультурному рівні.

Ключові слова: *соціокультурний компонент змісту навчання іноземній мові, соціокультурний аспект навчання іноземній мові, іншомовна комунікативна компетенція, міжкультурна комунікація, шкільна освіта, загальноєвропейський освітній простір.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми… В основі сучасних технологій іншомовної освіти студентів лежать пошуки оптимальних шляхів досягнення комунікативної компетенції.

Проблема комунікативної компетенції прямо або опосередковано перебуває у полі зору і лінгвістів, і методистів (О.М. Леонтьєв, Л.С Виготський, Ф.С. Бацевич, Ю.М. Караулов, М.І. Пентилюк, Т.А. Ладиженська, В.Я. Мельничайко, Л.В. Скуратівський та ін.). Більшість мовознавців уважають, що комунікативна компетенція складається з мовної (знання законів мовного ладу), мовленнєвої (уміння володіти мовними законами), предметної (професійні, наукові, енциклопедичні знання), культурної (знання про культурні предмети і явища, поняття та образи).

Вивчення філософсько-педагогічних тенденцій в освіті здійснювалось на основі розуміння: освіти як способу буття людини в універсумі культури; особистості – як самоцінності і цілі з врахуванням суспільного характеру її буття; освітньо-виховного процесу – як поступової самореалізації і самоактуалізації особистості; гуманістичної педагогіки – як науки про виховання людини, побудованої на засадах врахування цілей саморозвитку людини, пристосування змісту, форм і методів освіти до особистості при поєднанні цього з орієнтацією їх на певні імперативи, на визнанні можливості засобами педагогіки „олюднити" освіту і світ.

Фундаментальна педагогічна наука визначає основною метою мовного навчання мовленнєву компетенцію, як „володіння вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися мовними засобами при сприйнятті (слуханні і читанні), створенні (говорінні й письмі) висловлювань у різних сферах, формах, видах і жанрах мовлення".